

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SAMLINGER

TIL

JYDSK HISTORIE OG TOPOGRAFI.

VIII. BIND. 1880—81.

UDGIVET

AF

DET JYDSKE HISTORISK-TOPOGRAFISKE SELSKAB.

AALBORG.

FORLAGT AF MARINUS M. SCHULTZ
OG TRYKT I STIFTSBOGTRYKKERIET.

Smed Jens.

En genial Bondemand i det nordlige Vendsyssel.

Af A. Peter Gaardboe.

Da Fæstegaardmand Smed Jens i Lodskovad i Raabjerg Sogn ved Skagen er en af de meget faa Bønder, som i forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede have vunden nogen Hæder og Berømmelse ud over sin Grav, og da Smaafolks Talenter og Fortjenester ganske vist ogsaa fortjene Paaskjønelse og offentlig Omtale, meddeles her nogle historiske Oplysninger om denne ualmindelig begavede og virksomme Mand, som jeg personlig har kjendt og hvis Livshistorie ikke bør gaae i Glemmel.

I L. M. Wedels indenlandske Rejse 1806 I B. S. 105 er anført: »Smeden Jens Christensen i Lodskovad i Raabjerg Sogn ved Skagen har hidtil af egen liden Bogsamling udlaant til den læsebegjærlige Almue i omliggende Egn saadanne Bøger, der kunde være en gavnlig Læsning for Menigmand, og med rosværdig Iver stræber han aarlig at formere dette Bibliothek. Denne Mand har ogsaa i andre Henseender gjort sig fortjent af Fædrelandet. Ved Hjælp af en Vindmølle skærer han Stokke, der bruges som Planker til smaa Skibe, og Indretningen og Mekanismen er hans egen Opfindelse.«

Denne Jens Christensen, som, medens han levede, gik og endnu gaaer under Benævnelsen »Smed Jens«, var, som han selv har optegnet, født og døbt 3die Søndag i Fasten 1764 og var en uægte Søn af Fæster Christen Pedersen i Lodskovad og Pigen Maren Larsdatter i Klitlund, hvor han

er født. I hans Dagbog findes anført: »Jeg kand hudske siden 1767 (altsaa siden han var 3 Aar) da kom jeg Her først og Haver siden stedse veret her paa Stedet i Lodskovad; Min Kone Birgitte er døbt 18de Søndag Efter Trinitatis 1766, Blev gift med Hende 1787.« Af hans Fader, hvis Ægteskab var barnløst, blev han, da han var 3 Aar gammel, antaget som Plejesøn, og uagtet Mandens Fejltrin plejede Konen Drengen som sit eget Barn. Allerede som Dreng røbede Smed Jens sit mekaniske Talent. I Sommeren før hans Confirmationsforberedelse forfærdigede han en Isbaad med Sejl og Roer, med hvilken han, naar Isen og Vindforholdene tillod det, gled eller sejlede til Præstegaarden over det store Troldkjær, hvis Vand i Vintertiden i Forening med Troldsøen naaede fra hans Hjem til Præstegaarden.

Efterfølgende Oplysninger om Smed Jens's Liv og Virksomhed ere dels uddragne af en af ham ført Dagbog og dels blevne mig fortalte af troværdige, endnu levende Folk, som have tjent hos ham. I hans Tid, og over 30 Aar senere, var der ingen faste Skoler i Sognet, og der fandt kun Omgangsskolehold Sted om Vinteren, saaledes at Skolen ugentlig flyttedes fra et Sted til et andet, og Undervisningen foregik i samme Værelse, hvori Husfolkene opholdt sig. Læreren, som i Løn fik 3 à 4 Rdlr. samt Kost og Logis hos Beboerne, var enten en gammel Aftægtsmand eller en Yngling paa 16 til 18 Aar. Saadanne Folk havde paa den Tid yderst tarvelige Kundskaber, og om ogsaa nogle af dem kunde skrive, vilde Præsten ikke tillade, at Ungdommen lærte at skrive i Skolen¹⁾, og med Hensyn hertil kan det nok siges, at Smed Jens's Skrivekyndighed er al Ære værd.

I Smed Jens's Bogsamling fandtes flere tyske Værker, og ved Selvstudium havde han erhvervet sig saa meget Kjendskab til dette Sprog, at han godt kunde læse det. Fornævnte hans Dagbog, som har til Titel: »Journal eller Dagbog over adskilligt Arbejde i Bonde og Haandværkstanden med Aenmerkning til Oplysning. Af Jens Christensen Smed, Lodskovad 1798,« er indledet med følgende Bemærkning: »Bonden i sin Mindre Kres kunde lige saa vel i mine Tankker være til Nytte ved at andtegne de ved hands Arbeide

¹⁾ Saml. t. jydsk Hist. og Top. III. 90.

indtræfne hændelser tillige med sammes Ny Prøver, alt i Hensigt til oplysning for efterkommerne, lige saa vel som De Høieres Med Deres Mange skrifter. Ja det er ikke Umulig de Io selv ved en saa Dan antegnelse tilligemed selv kunde have Nytte deraf, Dis beveg Aarsag indføres hvad som Indres (erindres) og herefter indtræffer til videre Bedømmelse. — Smed Jøns var for hans Tid en meget dygtig Landmand, og i Dagbogen har han først gjort nogle almindelige Bemærkninger om Agerdyrkning, navnlig om Opdyrkning af raa Jorder, Markens Inddeling og Gjødningens Behandling m. v. samt omtalt nogle landøkonomiske Skrifter, som han mente enhver »fornuftig« Mand gjorde vel i at læse, ligesom han ogsaa udførligt har beskrevet, hvilke Arbejder der burde udføres i hvert af Aarets Maaneder, hvoriblandt han ogsaa har omtalt de rette Tider for Træplantning og Havedyrkning, for hvilke han nærede stor Interesse, og er det karakteristisk for hans utrættelige Virkelyst overhovedet, at han for April har bemærket, at der nok om Middagen i denne Maaned »medens Bæsterne bede« kunde udrettes noget i Haven. Om at lade Faarene græsse paa Rugen skriver han: »At lade Faarene gaae paa Rugen anseer jeg for faaragtigt.« Han havde god Kjendskab til Frugttræers Behandling og avlede aarlig flere Tønder Træfrugt af forskjellig Slags, og hans Træplantning og Haveanlæg, hvoraf endnu endel er tilbage, var en sjælden Prydelse for hans Gaard. Han overlod med Fornøjelse Træplanter til Sognebeboerne og hjalp dem med Haveanlæg, og skal Anlægget af Haven ved Raahjerg Præstegaard, som han flyttede og igjen opbyggede 1791, oprindelig være hans Værk. Havde der været mere Sands for Træplantning, vilde hans Exempel kunne have virket meget. Derimod udrettede han meget med Hensyn til Bier, for hvis Udbredelse han virkede derved, at han, som det hed, havde Bier paa de fleste Steder i Sognet, hvilket han iværksatte derved, at han gratis leverede Vedkommende et Bistade, imod at han saa fremtidig fik Halvdelen af Udbyttet af Bierne der paa Stedet. Denne Trafik drives endnu i enkelte Egne i Vendsyssel, og er det naturligvis velhavende Folk, som paa denne Maade søge at drage Fordel af de Fattige. Af Dagbogen sees, at han 1796 købte Æbler, Blomme- og Kirsebærtræer og plantede Ribs

og Stikkelsbærris med flere Slags. Stedet i Lodskovad fæstede han fra N. Elkjær efter sin Fader den 28de Novbr. 1787 og gav i Indfæstning 10 Rdlr. dansk Courant; Landgilden var 3 Rdlr. aarlig. Smed Jens oplyser i sin Dagbog, at i hans Faders Tid blev Stedet saa ødelagt af Sandflugt, at den nederste »Halvdør« (Indgangen paa Rollingen) ikke var aabnet i 2 Aar, og at man daglig krøb over Døren. Undertiden lagde Flyvesandet sig saa højt mod Huset, at det tildækkede Vinduerne, saa der ofte maatte holdes Lys tændt om Dagen. Hans Fader havde derfor 1752 maattet flytte Stedet 357 Alen længere mod Nord, hvor det endnu (1878) staaer. Det havde været flyttet tidligere, og Smed Jens havde 408 Al. sønden for Pladsen, fra hvilken Faderen flyttede det, opgravet en Brønd. I Dagbogen har Smed Jens skrevet: »Ommeldte Sandflugt forarsagede, at Min Fader Udøvede Smed og Tømmer Handværk saameget muligt for Næringen at faa, og Mest med Joller og Fiskerbaade, og dertil behøvede han en Stor Del Tømmer og bredder Saugede, som jeg maatte Sauge med Ham saa meget muligt. Ved min Tiltrædelse til ommeldte Sted Var vilkorene meget maadelige, og som jeg havde Arbejdet med min Fader i ommeldte Arbejde, Motte jeg og see at Komme frem derved — Men Helbredden tog af, mest ved Saugen, og Dette gav Anledning til at Tænke paa, om det ikke var muligt at udfinde en Maskine, hvorved det kunde athjælpes. Ovenmeldte Sandflugt Gjorde og, at en stor Del af Marken blev omgrøftet (kulgravet) 3 til 5 Qvtr. dybt, hvilket ved Undersøgelse nok Kan erfares. Hvor møisommeligt dette under trængende Omstændigheder har været, vil jeg lade enhver skjønnsom Tænkende bedømme.«

I Forbindelse med, hvad foran er oplyst om Smed Jens's Dygtighed som Landmand, tilføjes, at det er bekjendt nok, at en stor Del af Gaardens Mark blev kulgravet i de nysnævnte ikke ubetydelige forskellige Dybder, og at han personlig deltog i dette besværlige Arbejde, som han fremskyndede paa en ejendommelig Maade. Bønderfolk vare dengang, som Følge af Mangel paa aandelig Dannelse, mere hengivne til Kortenspil, og for Omgrøftning af et Stykke Jord af et vist Qvadratindhold skulde der spilles Kort (»Langdreng«, »Rais« eller »Nysgjerrig«) i Marken, hvilket saa overmaade skulde have fremmet dette meget omfattende Arbejde, hvorved

Marken, i hvilken han ogsaa anlagde flere Faskingrøfter, forbedredes meget, og hvorom dens gode Afgrøder endnu aarlig bære Vidnesbyrd.

Uagtet Smed Jens levede under trange Kaar, kom hans ommeldte Plan, at lave en Maskine til at skære Træ med, dog til Udførelse, og 1789 byggede han en Saugmølle med Vindkraft. Mekanismen i Saugværket var hans egen Opfindelse, og det skulde have forvoldet ham ikke lidet Hovedbrud med at udfinde, paa hvilken Maade Tømret, der skulde skæres, kunde bringes mod Saugen; men han overvandt ogsaa denne Vanskelighed og udfoldede en stor Virksomhed med Saugværket og skar, foruden de Bord, hvoraf han selv byggede mange Baade, ogsaa en stor Mængde for Skibstømmerne i Skagen og Fladstrand (Frederikshavn). Da han ofte maatte bruge Saugværket, som han mest selv passede, baade Nætter og Dage, hændte det undertiden, at han faldt i Søvn ved samme, hvilket medførte Ulempe saavel med Hensyn til Tidsspilde som ogsaa ved Skade paa Værket; men Smed Jens var ikke raadløs; han opfandt snart et af selve Saugværket drevet Apparat, som vækkede ham ved at vælte Træbænken, hvorpaa han laae, naar Tømret var gjennemskaaret. 1793 fik han Præmie for denne Saugmølle. 1806 byggede han en ny Saugmølle, efterat den første var bleven saa beskadiget i et heftigt Vindstød, at den ikke kunde istandsættes. Saavidt man kan skjønne af hans Dagbog, gav Landhusholdningsselskabet ham 10 Rdlr. til Hjælp ved Opførelse af den nye Saugmølle.

I Forventning af at kunne have erholdt Bevilling til Melmaling, hvorom Sognebeboerne indgav Ansøgning for ham, byggede han i 1814—15 og 16 en mindre „Stubmølle“, som, da den attraaede Bevilling blev nægtet, ogsaa blev indrettet til Saugmølle. Grynmøller vare paa den Tid endnu meget sjældne i denne Egn, og Bønderfolk brugte derfor kun Gryn ved Brylluper og i Højtiderne, og maatte de Fleste saa kjøre flere Mil til Mølle, naar de vilde have Gryn malet. Det var derfor ikke sært, at Smed Jens med sit mekaniske Talent og utrættelige Virkelyst fik i Sinde at bygge en Grynmølle, og uagtet han nu var 60 Aar gammel, og allerede havde bygget 3 Saugmøller, paabegyndte han i 1826 Opførelsen af en større hollandsk Vindmølle, som blev færdig 1828, og den

11te Debr. s. A. anmeldte han for vedkommende Autoritet, at han nu vilde begynde at male Gryn. Smed Jens udfoldede, som allerede er vist, en forbausende Virksomhed, da han saa godt som alene udførte Arbejdet ved Opførelsen af de ommeldte 4 Møller, byggede flere Huse og Baade, drev Smede-handværket, forfærdigede Stueuhre og støbte Messingtøj m. m., som senere bliver omtalt. Ogsaa befattede han sig med Istandsættelse af strandede Fartøjer, af hvilke han tog flere af Grunden. I hans Dagbog findes saaledes anført: »Aar 1787 drev en Jagt ved Schagen i Land med Ladning og alt, hvorved Kjolen, Stevnene m. m. gik i Støkker. Denne var den Første, jeg paa egen Haand istandsatte med ny Kjøl, Stevne og Plankker m. m.« — Et andet Sted skriver han: »Ved en Norsk Jagtes Udsættelse 1810 paa Starholm Strand forsøgte jeg første Gang (her er en Tegning af en Slags Væt eller Rulle) Maskinen, som gav god Kraft og er virkelig nyttig.« Der kan næppe være Tvivl om, at denne Maskine har været hans egen Opfindelse. Det kan antages at have været ved Hjælp af den Slags Ruller, at Smed Jens engang rettede den store Egetræes Lade paa Nørre Elkjær, som var dreven betydeligt over i den ene Side, og det er bleven fortalt, at han længe brød sit Hoved med, hvorledes han skulde kunne løfte eller hæve denne colossale og tunge Bygning, hvilket han heller ikke ubetinget turde love, da Propr. P. Ring anmodede ham om at paatage sig dette Arbejde, som lykkedes godt for ham. — Det var denne Lade, som nedbrændte 9de October 1875. — Et andet Sted i Dagbogen har han beskrevet, hvorledes man lettest fisker Kanoner op af Havet, og afbildet en Indretning, hvormed et Toug kan anbringes paa en Kanon under Vandet. Saavel ved Skagen som Raabjerg og Tversted Sogns Kyster ere Orlogsskibe strandede, fra hvis Vrag flere Kanoner af og til ere blevne opfiskede og rimeligvis ogsaa af Smed Jens. Hans Fader var ogsaa Smed, og da han sad i smaa Kaar, maatte han i flere Aar hjælpe sig med en stor Øxe i Stedet for Ambolt, som han ikke havde Raad til at anskaffe sig. I Dagbogen har Smed Jens skrevet, at han, da han var 15 Aar gammel, udførte hele Smedarbejdet ved en ny Bygning i Bunken. Af Snedkerarbejde har han, foruden meget andet, forfærdiget et Chatol til sin Søn Christen og en Dragkiste

med Skab til hver af sine Døttre Maren og Kirsten. Foruden at han støbte meget Messingtøj, navnlig Mortere og Lysesager, forfærdigede han ogsaa saadanne af drevet Messingblik af samme Form som gamle Kirkelysesager, og han har skrevet, at han ogsaa befattede sig med Guldsmedarbejde og forfærdigede mange Sølv Knæspænder og do. Knapper og tilføjer: »Noget Bilthuggerarbejde bliver og øvet; thi Sirlighed giver Søgning, og Nærings Trang driver paa Arbejdet.« Samme Sted skriver han: »Stueuhre blive og gjorte og gamle istandsatte.« Meddelelsen har set et af Smed Jens forfærdiget godt ottedags Stueuhr. Følgende med Hensyn til hans kunstneriske Virksomhed karakteristiske Optegnelse i Dagbogen turde vist fortjene at anføres: »1797 gjorde jeg et Krusifix af Jern i Form af et Træ med adskillige Slags Blade, Mandens og Kønens Navne paa Bladene og Christian VII Sifer i Toppen til at staae paa Apothekerbordet i Hjørring til disses Fornøjelse efter de Tidens Maade, og var som en Art Bilthuggerarbejde. Paa Knivskafter, Høyle og Vogn-gavler og mangfoldige andre Ting Blev Løvværk udhugget, udstukket og graveret til fornøjelse — — Men Smagen forandres, og hvad siger Hr. Commerce-Raad Polhem i de kongl. Svenske Academies afhandlinger for Aar 1739 og 1740 (paa Dansk oversat 1757): Her mødes Tidsel og Agerkaal.«

Endnu maa omtales en sjælden Industri, som dreves af Smed Jens, nemlig en Art Katuntrykkeri. Han farvede og trykkede en Mængde Tørklæder, Forklæder og Kjøletøjer til Omegnens Kvindfolk. Stoffet var tyndt Lærred, som farvedes sort, rødt eller blaåt og derefter figureredes ved Hjælp af store, af ham selv udskaarne Trætavler eller Brædter. En Dattersøn af Smed Jens, »opkaldt« efter ham, har fortalt mig, at hans Bedstefader havde opfordret ham til at fortsætte denne Industri og tilbudet at ville overlade ham samtlige dertil hørende Apparater, men han følte intet Kald til denne særegne Virksomhed. Smed Jens's Haandværks- og Avlsredskaber vare altid af en ny og forbedret Construction.

Efter nu at have givet en Udsigt over Smed Jens's ualmindelig omfattende Virksomhed i materiel Henseende, vil jeg ogsaa give en kort Fremstilling af hans Fortjenester paa det aandelige Omraade. Hans af flere hundrede Bind bestaaende Bogsamling indeholdt landøkonomiske, kemiske,

mekaniske, naturhistoriske og historiske Skrifter, som vistnok yderst sjælden paa den Tid anskaffedes af en Bonde, maaske af faa Herremænd, og det kan uden Overdrivelse siges til hans Ære, at han med Hensyn til Oplysning og Dannelse var over hundrede Aar forud for sin Tid. Før ikke at tale om Mekanik og Kemi interesserede han sig ogsaa for den indre Historie, for hvilken A. Berntzens »Danmark og Norges Frugtbar Herlighed« har saa stor Betydning med Hensyn til Kundskab om Udviklingen af Landboforholdene m. v. i de sidste 2 Aarhundreder, og dette herlige Værk ejede han tilligemed Pontoppidans »Dansk Atlas« og »Om Oprindelsen til Tiende og jus vocandi« af Hoffman. Af en Bemærkning i Dagbogen sees, at han ogsaa havde Kjendskab til Skyld-sætningens Historie, en Kundskab, som det synes at maatte ligge nær for en Landmand at erhverve sig, men som dog saa faa endnu bekymre sig om eller kjende noget til. Smed Jens med sin lyse Aand har naturligvis indseet, at man for at kunne se lidt fremad først med Eftertanke maa se tilbage. Ogsaa indsaae han Nødvendigheden af en bedre Oplysning hos Bondestanden, og, foruden at han gjerne udlaante Bøger af sin egen Samling, fik han 1802 oprettet et »Skolebibliothek« for Lodskovad og Rannerød Omgangsskoler; men allerede 1803 fratraadte Beboerne i Rannerød, hvilket ogsaa snart efter maa være sket med Beboerne i Lodskovad, da Smed Jens 1804 forsøgte at faae oprettet et Læseselskab for hele Sognet, hvortil han strax kjøbte Bøger for 12 Rdlr. (ikke saa ubetydeligt paa den Tid); men Medlemmernes Antal, Smed Jens medregnet, var og blev kun 5, og af de nævnte 12 Rdlr. fik han af sine Medinteressenter kun betalt 5 Rdlr. Dette Læseselskab maa snart have opløst sig, da han ikke senere omtaler det ¹⁾.

¹⁾ Noget over et halvt Aarhundrede længere frem i Tiden oprettede Meddeleeren heraf 1868 et Læseselskab i Raabjerg Sogn, som har haft en bedre Skæbne end det af Smed Jens oprettede: thi skjønt der i de senere Aar har været nogen Nedgang, tæller det dog endnu 30 Medlemmer, og dets Bogsamling er voxet op til over 400 Bind. Selskabet er flere Gange bleven understøttet af Landhusholdnings-selskabet med Bøger og modtog 1873 en Gave af Kongen paa 100 Kroner.

Af den kongl. Kommission for Oldsagers Opbevaring blev Smed Jens i 1827 opfordret til at give en Fortegnelse over de af ham samlede Oldsager og tillige meddele, hvad han vidste om de i Raabjerg Sogn foregaaede Terrainforandringer, og har han i den Anledning i sin Dagbog blandt andet anført Følgende: »Martørvjorden er først samlet af Løv og Blade af Birk og Ellebuske samt nogle Eege Træer i Dalene. — Denne samling haver ikke været ret stor, føren Treerne er bleven om Kastet — Træet er sjelden Rykket op med Roden, Men Brækket strax ovenfor Roden — Aarsagen formoder jeg at være Flyvesandet, som haver opdyngtet sig og stemt for Vandet — Træerne, som haver staaet deri, haver derved Rodnet og Brast over (gaaet i Stykker), og Roden er der ikke Tørvjord under, men er Voxet i det bare Sand, og den afbrækkede Stamme leger og paa Sanden — Nu er der fremdeles opkomet andre Vexter af det Slags, som her i almindelighed findes i Kjer og enge, saa som Buke blade, hvis Frød Mand ofte finder kjendelig, samt Fleg og andre Vandplanter — undertiden ogsaa der i Skaren Baser saa udforandret paa kolør som de, Vi seer levende hos os af Grøn skien Farve og Rød glinsende som polert Kober. At for saa vit Raabjerg Sogns Strækning angaaer i særdeleshed med nordre Side, haver den været serdeles Skjøn imod hvad det nu er, kan tydelig sees af Disse Moser og Træer, og for saavidt kan skiønnes ogsaa har været bebygget, Da Mand finder adskillig steder Husplasser — Jeg fant et sted norden for Troldborg Vesten de store Sand Miler, som vi kalde dem, mange Husplasser og Talte tillige 9 Brønde og disse for det meste af nedgravede Tønder, kuns en havde Bolværk.

Min Fader Kjørte engang med Bye og Herres Føgden af Hjøring Hr. Orem! Denne sagde at imellem Raaberig Kierke og Højen (Gl. Skagen) Havde været 7 Herregorde; om det haver været de 7, som i »Danmarks og Norges Frugtbare Herlighed« meldes at have været i et Sogn, men Ingen ved Navn paa Byer eller Gorde, — Den Store eller sorte Mandedød (sorte Pest) haver formodentlig udslettet det, Ti der siges kuns at være bleven een Mand i Live i Raabjerg Sogn.

Hvad Jordens Forandring angaaer, da synes ikke, at

Vandflod haver haft Synderlig indfyldelse her paa. Trærnes Brækning og om Styrtning maa ventelig vere sket af Orkaner; Thi disse liger gemenlig paa stedet og med den brækkede ende vendt mod Roden; var det Sket ved Vandflod, kunde Formodes, at disse (Trærne) vare svømet noget bort, og desuden i eller ved disse Moser (hvor Trærne have groet) findes ingen Skæl eller levning af Havdyr. Endnu staaer tilbage Martørvens høje Belegenhed og Horhed, dette er nok det Vanskeligste at forklare! at Havet haver paa Nordre side bortrevet meget Land, sees tydelig, men om dette er Ene Aarsagen til den Højde som er frad Tørvejorden til Stranden eller Jordskjælv haver medvirket, er ikke let at begribe; saa meget vides, at i min Faders Tid var her Jordskjælv; dette var i stille Veir, Fiskerbaadene paa Havet sittrede, og Havet stod som naar man ryster et kar med Vand; det var om Natten, Folket og Sengene rystede stærk og hvad som hang paa Vægene saasom Linialer klappede stærk; ved saadant Tilfælde kan Jorden vel ogsaa være forandret.

Angaaende Martørvens Horhed m. v., da er at mærke, siden Havets strømme haver underminet Moserne saa dybt, er vandet mange Steder rent udtappet, og den opdøngede Sand haver tillige Præset det, saa der findes kons lidet Vand oven derpaa; Men dette er ikke alt — Uaar kand og have bidraget hertil, Frostrevner haver og bidraget til Udtøring, men frem for alt Tørke, saadan som indfalt i nogle Aar i det Fjortende Seculo, Da Creaturene bortdøde af Mangel paa Græs og Foder, Se Hofmann om Tiendens Oprindelse. — Thi naar Martørven først er udtør, blødes de siden ikke saa let op igjen.*

I Dagbogen omtaler Smed Jens Brugen af Brændevin og skriver: »Reglen er: Den Flittige behøver ei Brændevin, den Dovne fortjener den ej, og den Syge taaler den ej.»

Uden at angive nogen Datum har han skrevet i sin Dagbog: »1803 fik jeg Ordre at være Andfører for Kyst Militisen i Raahjerg Sogn samt at Bære Sidegevær Porte-pe m. m. .¹⁾ 1808 blev han beskikket til at være Sognefoged og Lægdsmand.

Smed Jens, som døde den 27de Januar 1836, var i Reglen

¹⁾ Meddelelsen ejer dette Sidegevær.

jovial og meget vittig, men til visse Tider ogsaa lunefuld og kunde undertiden være gnaven og vanskelig at omgaaes. I Selskab var han meget munter, og af en ældre Mand, som har tjent ham i 8 Aar, er det bleven mig fortalt, at han godt kunde og ogsaa gjerne vilde danse og ogsaa forstod at udføre Menuet, Syvspring, Norsk Halling, det lille og det store 8 Tal, Skomagerdansen og fl. Smed Jens havde fortalt, at der i hans Ungdomstid (for omtr. 90 Aar siden) ikke blev danset Vals, hvilken Dans ogsaa endnu var ny her i Sognet (Raabjerg) i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Han vedblev at være Fæster til N. Elkjær indtil 1823, da hans Søn Christen købte Gaarden fra Elkjær paa det Vilkaar, at han skulde respectere Faderens Fæstebrev, og blev Smed Jens saaledes sin egen Søns Tjener. Efter hans Død gik det »tilagters« for Sønnen, som var ringe begavet baade i aandelig og legemlig Henseende. Saugmøllerne, som ere anførte paa Sognets Udskiftningskort, faldt sammen, og den store hollandske Vindmølle henstod ubenyttet. Den store Bogsamling formindskedes ved Udlaan til upaalidelige og egennyttige Personer, og det samme var Tilfældet med hans Værktøj.

Efter Sønnens Død, 1851, blev Gaarden Matr. Nr. 14 i Lodskovad, Bogsamlingen, hans betydelige Værktøj og mekaniske Apparater solgte ved Auction. Den hollandske Vindmølle blev af en senere Ejer istandsat og brugt i flere Aar, men blev for 3 Aar siden solgt, nedbrudt og flyttet til Vrejlev Sogn ved Hjørring. Med sine før en Bønde sjældne Kundskaber var Smed Jens dog overtroisk, men befattede sig, saavidt vides, ikke selv med den sorte Kunst. Naar Noget høs ham, som nok ikke var sjældent, var »forgjort«, benyttede han en Hexemester ved Navn Pyt Kren i Hjørring Eggen, som skulde være meget heldig med sine Kure og af den Grund havde en stor Praxis, og var der, da Tyveri dengang var mere almindeligt, navnlig meget at bestille med at »vise igjen«, lige som han ogsaa ved overnaturlige Midler kunde slaae et Øje ud paa Tyven, hvis man ønskede denne en saa haard Medfart.